

SAÇLARIN KARA DİL MİDİR?

Prof. Dr. Umay GÜNAY

Türkmenistan Devlet Üniversitesi, Edebiyat Bölümü öğretim üyesi, Türkmen Edebiyatı uzmanı Prof. Dr. Kâkâcan Ataoğlu, Kasım ayında H.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Türk Halkbilimi Anabilim Dalı Kültürel Faaliyetleri çerçevesinde "Türkmen Edebiyatı ve Karacaoğlan" konulu ve bizim için orjinal bilgiler ihtiva eden çok yararlı ve duygu yüklü bir konferans verdi. Kapağı, Karacaoğlan'ın şiiriyetini çağrıştıran sazla siyah zülüflerin kucaklaştığı pembeli siyahlı şiir gibi bir grafikte renklendirilip bezenmiş "Karacaoğlan- Saçların Kara Değil midir" adını verdiği güzel kitabını da bize aynı gün armağan etti. Bu değerli çalışma 1994 yılında İstanbul'da Atayurt Yayinevi tarafından basılmış olmakla beraber basım yeri Aşkabat olarak belirtilerek, Türkiye- Türkmen işbirliğinin hoş ve zarif beraberliği sergilenmiştir. Bu değerli çalışma, Türkmen okuyucusu için hazırlandığından Kiril alfabesi ile yayımlanmıştır. Prof. Ataoğlu, "Güzelliğin Türküsü" başlığını verdiği önsözünde önce Karacaoğlan'la ilgili Türkmen kabullerini anlatmaktadır: "17. Yüzyıl Türkmen- Türk edebiyatının büyük klâsîği Karacaoğlan Türkmenistan'da doğup büyümüş ve olgunluk çağında Türkiye'ye gitmiştir. Seyit Nesimî'nin "İki cihan bana sığar, ben bu dünyaya sığmıyorum" dediği gibi o da bir yere

bağlanmamıştır. Kafkasya, Balkanlar dahil her tarafta dolaşmıştır. Bu sebeple Türkmen, Türkiye ve Azeriler, şâiri kendilerine mal ederler. Karacaoğlan'ın Türkmenistan'a ulaşan şiirlerinden "kırmızı", "kara değil mi" ve "gül incimesin" redifli şiirleri halk arasında çok benimsenmiştir" (1).

Prof. Ataoğlu, bu önsözde Prof. Başgöz tarafından tanıtılan (2) Türkmenistan'da bulunan Karacaoğlan yazmasından da bahsetmiş ve Cahit Öztelli'nin Karacaoğlan'ın hayatı ile ilgili tesbitlerini de aktarmıştır.

Söz konusu yazmada Karacaoğlan'la Menli (Benli) kızın aşk hikâyesi anlatılmaktadır. Türkülü Halk hikâyesi olarak nitelendirilen bu metin benim görüşüme göre Türkiye'de varyantları bulunan bir masalın örgüsünü ve unsurlarını ihtiva etmektedir. Bu metin şiirler hâriç tutulduğunda hikâyeden ziyâde masal türüne yakındır. Karacaoğlan'ı konu alan Türkiye'de tesbit edilen halk hikâyeleri de halk hikâyesi bütünlüğüne ve mükemmeliyetine kavuşmamış örneklerdir. Türkmenistan'daki varyantlarla birlikte Karacaoğlan'ı konu alan halk hikâyelerinin ayrı bir çalışmada değerlendirilmesi gerektiğine inanıyorum.

Değerli bilim adamı ve edebiyatçı Prof. Ataoğlu, önsözde Karacaoğlan'ın Türkmenistan'da doğduğuna dair bazı

görüş ve örnekler ileri sürmüşse de şimdilik bunların ikna edici ve yeterli olmadıklarını ifade edelim.

Prof. Ataoğlu, Karacaoğlan'ın şiirlerini şöyle değerlendirmiştir. "Karacaoğlan'ın şiirlerinin çoğu aşk ve sevgi üzerinedir. Şâir, sevgiyi hayatın bezegi sayar. İnsan onsuz yaşayamaz. Bununla birlikte o vatanseverlik, insanperverlik, örf, dostluk, birlik, ferahlık temalarını da işlemiştir. Onun şiirleri halk türkülerine yakındır. Diğer taraftan kendine has bir yapısı vardır, başka eserlere benzemezler."⁽⁴⁾

Prof. Ataoğlu, bu değerlendirmeden sonra, Öztelli'nin yayımladığı Karacaoğlan şiirlerinden seçtiği 134 şiiri Türkiye Türkçesinden Türkmen lehçesine çevirmiştir. Ayrıca kitabın sonuna Karacaoğlan'ın edebî mirası olarak vasıflandırdığı Türmenistan'da bulunan Karacaoğlan yazmasından da 4 şiir eklemiştir.

Çukurova'da Türkmen âşiretlerinden birine mensup olan Karacaoğlan'ın Türmenistan'da kabul görmesi ve benimsenmesi çok doğaldır. Yalnız Türkmen olmasından dolayı değil, aşk mülkünün şâiri olarak Türk insanlarının gönlündeki ortak aşk ve sevgiyi dünya ile birliktir ve paylaşma içinde Türkçenin şiiriyeti ile dile getirerek bütün Türk dünyasının duygu ve düşüncelerine tercüman olduğu için kabul görmüştür ve ortak Türk Edebiyatının temsilcisi haline gelmiştir. Prof. Ataoğlu, güzelliğinin türkücüsü olarak vasıflandırdığı şâir atasının şiirlerini Türkmen lehçesine çevirerek onları Türmenistan halkına armağan etmiştir. Karacaoğlan'ın Türkmen yazmasındaki şiirleri, Türkçenin bir lehçesinden diğerlerine aktarılmakla birlikte şiir tercüme edilmez, yeniden yazılır görüşünü destekler örnekler ha-

lindedir. Şiirde muhteva ve duyguların, düşüncelerin işlenmişliği ve hissedilebilirliği kadar ses değeri ve dilin ifade kâhpları da şiirin bütününde etkilidir. Kelimelerin ve seslerin çağrışımlarının anlamdan önce şiiri şekillendirdiğine ve şâire âit üslûbu belirlediğini düşünüyorum. "Karacaoğlan" başlıklı yazı adaki şiirler Çukurovalı Karacaoğlan'ın şiirlerine nazire gibi veya ondan alınan ilhamla tekrar kaleme alınmış izlenimini vermektedir. Bu örneklerin şiir estetiği, üslûbla dil ve kültür arasındaki bağlantı açısından ufuk açacağına ve önemli tesbitlerin yapılmasına yardımcı olacağına inanıyorum. Prof. Ataoğlu, dikkatli bir bilim adamı olarak Öztelli metinlerine sâdik kalmaya özen göstermiş Türkiye Türkçesi ile Türkmen Türkçesini Karacaoğlan'ın şiirlerinde buluşturmuştur. Prof. Dr. Ataoğlu'nu bu özenli ve yararlı çalışmasından dolayı kutluyorum. Karacaoğlan gibi daha pek çok değerli şâirin mısralarında Türmenistan ve Türkiye'deki okuyucuların böyle çalışmalarla buluşmasını diliyorum.

Ala gözlerini sövdüğüm dilber

Gel, bizim illeri gez, kerem eyle

Nice gulların bar, gezer gamandı

Al, meni deptere yaz kerem eyle

1. Kâkâcan Ataoğlu "Karacaoğlan- Saçların Kara Değil midir?" Aşkabat 1994. S. 5.
2. İlhan Bağgöz, "Karacaoğlan Türmenistan'da" Ulusal Kültür, Nisan, 1979 Sayı: 4 S. 123- 134
3. Cahit Öztelli, Karaca Oğlan- Bütün Şiirleri. İstanbul 1970.
4. Kâkâcan Ataoğlu, Karacaoğlan- Saçların Kara Değil mi- Aşkabat 1994. S. 12.